

POPULARNONAUKOWE STRESZCZENIE PROJEKTU BADAWCZEGO

Problematyka rozstrzygania sporów podatkowych ma istotne znaczenie dla systemu podatkowego, dlatego też państwo powinno dążyć aby powstałe spory podatkowe były rozstrzygane szybko, obiektywnie i jak najniższym kosztem fiskalnym dla budżetu państwa. Długotrwałe procesy sądowe nie służą pogłębianiu zaufania obywateli do państwa, a także stawiają pod znakiem zapytania skuteczne funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości. Co więcej, działalność administracji publicznej oparta na zasadach takich jak jednostronność, władczość i podporządkowanie w nowoczesnych społecznościach jest nieefektywna. Dlatego niezwykle ważnym elementem w zapewnieniu odpowiedniego dostępu do sprawiedliwości obywatelom jest przyzwoleństwo ze strony państwa na istnienie polubownych metod rozstrzygania sporów. Zwłaszcza w zakresie rozstrzygania sporów podatkowych za pomocą wspomnianych metod.

Delegacja uprawnień państw do rozstrzygania sporów prawnopodatkowych na instytucje oferujące polubowne rozstrzyganie sporów może budzić kontrowersje, jednakże takie rozwiązania funkcjonują już w niektórych państwach. Przykładem na to, że alternatywne metody rozstrzygania sporów powodują udrożnienie wymiaru sprawiedliwości jest wprowadzenie arbitrażu podatkowego w Portugalii.

Portugalia w 2011 roku jako remedium na długotrwałe i kosztowne procesy podatkowe w sądach państwowych, wprowadziła do swojego systemu prawnego podatkowe trybunały arbitrażowe. Działają one w ramach Centrum Administracji Arbitrażu (Centro de Arbitragem Administrativa – CAAD)¹. Spod kognicji podatkowych trybunałów arbitrażowych wyłączone zostały sprawy o małej wartości kwoty podatku oraz te, których sporna wartość podatku przekracza 10 milionów euro. W zależności od wartości spornego podatku, spory rozpatruje zespół orzekający liczący od 1 do 3 arbitrów. Arbitrzy są powoływani przez Radę Etyki CAAD oraz posiadają wykształcenie prawnicze, ekonomiczne oraz praktykują w obszarze prawa podatkowego przez co najmniej 10 lat. Arbitrzy rozstrzygający spory podatkowe są zobowiązani do orzekania na podstawie przepisów prawa, co stanowi przeciwieństwo zasady niezwiązania arbitrów przepisami prawa przy wyrokowaniu w klasycznych postępowaniach arbitrażowych. Na przykładzie Portugalii widać, że osiągnięto cel szybkości orzekania w postępowaniach podatkowych. Przeciętny czas rozpoznania sprawy przez podatkowy trybunał arbitrażowy wynosi 4,5 miesiące, gdy postępowanie sądowe trwa przeciętnie 37 miesięcy.² Dodać należy, że podatkowe trybunały arbitrażowe rozpatrują aż ¼ sporów podatkowych. Sukces Portugalii osiągnięty w tej dziedzinie zasługuje na głębszą analizę, ponieważ nie można mówić o demokratycznych rządach prawa, gdy wymierzenia sprawiedliwości konsumuje zbyt wiele czasu. Warto również podkreślić, że celem portugalskiej reformy było także wzmocnienie efektywnej ochrony praw i interesów podatników.

Celem projektu naukowego jest kompleksowe zbadanie i wyjaśnienie zjawiska arbitrażu podatkowego na przykładzie dorobku legislacyjnego i orzeczniczego państw Unii Europejskiej, w szczególności, z uwzględnieniem regulacji prawnych dotyczących tej materii w Portugalii, Niemczech, Irlandii, Finlandii i Hiszpanii. W celu rozstrzygnięcia czy arbitraż podatkowy jest dopuszczalną metodą rozstrzygania sporów w świetle prawa Unii Europejskiej badaniu poddane zostaną również normy prawa pierwotnego i wtórnego Wspólnoty. Analizie poddana zostanie również możliwość rozstrzygania sporów podatkowych w drodze arbitrażu pomiędzy inwestorami a państwami na podstawie umów inwestycyjnych a także w świetle międzynarodowych regulacji prawnych. W ramach niniejszego projektu zbadane zostaną również makroekonomiczne efekty wprowadzenia arbitrażu podatkowego w państwach europejskich oraz uwarunkowania ekonomiczne, które sprzyjałyby wprowadzeniu instytucji arbitrażu podatkowego do polskiego porządku prawnego. Ważnym punktem badań będzie również wskazanie, czy spory podatkowe, na gruncie obowiązujących obecnie przepisów prawa administracyjnego posiadają zdolność arbitrażową. Uzyskane wyniki badań w powyższym zakresie będą następnie poddane analizie w celu przedstawienia perspektywy wprowadzenia instytucji arbitrażu podatkowego do krajowego systemu prawnego poprzez przygotowanie projektu reformy. W ramach projektu naukowego arbitraż podatkowy zostanie przedstawiony również w kontekście koncepcji społeczeństwa obywatelskiego. Szerokie przeprowadzenie badań w tym przedmiocie pozwoli na dobranie najskuteczniejszych rozwiązań celem wprowadzenia ich do krajowego systemu prawnego. Oczekiwane wyniki badań w tym zakresie, mają wskazać, czy w polskim systemie prawnym oraz społecznym mogą istnieć lub istnieją ramy dla działalności arbitrażu podatkowego oraz polubownych metod rozwiązywania sporów.

W celu przeprowadzenia powyższych badań zastosowana zostanie przede wszystkim metoda prawnoporównawcza ale także dogmatyczno-prawna oraz empiryczna, dzięki której zespół badawczy dokona rzetelnego porównania norm prawnych regulujących funkcjonowanie instytucji arbitrażu podatkowego w wybranych systemach prawnych oraz porówna funkcjonowania tej instytucji w przestrzeni społecznej tych państw.

¹ Ferreira, Guerra, Pires, RFF and Associados Law Firm, Tax Arbitration in Portugal: A New Tax Dispute Resolution Model. The Comparative Law Yearbook of International Business. Volume 35, 2013, p. 189.

² B. Brzeziński, Arbitraż podatkowy- rzecz do rozważenia. Taxpress, <https://taxpress.pl/baza-wiedzy/5426-n-a> (dostęp 12.08.2024).